

Efsaneler zombi gibidir kolay öldürülemezler!

A. Tücan Alkan

04/03/2012

Herhangi bir arama motoruna, "400 sene sonrasına mektup" yazarsanız yüzde 99

ihtimalle aşağıdaki metinle karşılaşacaksınız.

İnternet cemaati safdildir, çabuk inanır; hele bir metin biraz milli gür ve şırır okşyorsa ecdâdın ne kadar akıllı ve ileri görüşlü olduğundan dem vuruluyorsa, hâsılı, ezelî eziklik zaafımıza bir kenarından dokunuyorsa fazlaca düşünüp irdelemeksizin o söylentiye alır, bağrımıza basar; bunnla da yetinmez, "Elâlem okusun, ibret alsın, titreyip kendine gelsin" diye sevabına paylaşıyoruz.

Bu metin, öyle bir metin; önceden ikaz ediyordum, her satırını "Acaba doğru mu?" diye düşünerek okuyunuz, mandepsiye bastırılma ihtimâlini göz ardı etmeden, tenkid cihazının bütün lâmbalarını yakarak yaklaşınız.

Mimar Sinan'dan mektup!

İşte o metin, daha doğrusu efsâne:

Bir Mimar Sinan eseri olan Şehzadebaşı Camii'nin 1990'lı yıllarda devam eden restorasyonun yapan firma yetkililerinden bir inşaat mühendisi, caminin restorasyon sırasında yaşadıkları bir olayı TV'de şöyle anlatmıştı. Cami bahçesini çevreleyen havale dvarında bulunan kapıların üzerindeki kemerleri oluşturan taşlarda yer yer çürümeler vardı. Restorasyon programında bu kemerlerin yenilenmesi de yer alıyordu. Biz inşaat fakültesinde teorik olarak kemerlerin nasıl inşa edildiğini öğrenmiştik, fakat taş kemer inşası ile ilgili pratiğimiz yoktu? Kemerleri nasıl restore edeceğimiz konusunda ustalarla toplantı yaptık. Sonuç olarak kemeri alttan yalayan bir tahta kalıp çakacaktık. Daha sonra kemeri yavaş yavaş söküp yapım teknikleri ile ilgili notlar alacaktık ve yeniden yaparken bu notlardan faydalanacaktık. Kalıbı yaptık. Sökmeye kemerin kilit taşından başladık. Taşı yerinden çıkardığımızda hayretle iki taşın birleşme noktasında olan silindirik bir boşluğa yerleştirilmiş bir cam şişeye rastladık. Şişenin içinde dürülmüş beyaz bir kâğıt vardı. Şişeyi açıp kâğıda baktık. Osmanlıca bir şeyler yazıyordu. Hemen bir zaman bu okuttuk. Bu bir mektup idi ve

Mimar Sinan tarafından yazılmıştı. Şunları öylüyordu: 'Bu kemeri oluşturan taşların ömrü yaklaşık 400 enedir. Bu müddet zarfında?bu taşlar çürümüş olağından ız bu kemeri yenilemek i?teye?ek?iniz. Büyük? bir ihtimalle yapı teknikleri de değış?eğinden bu kemeri naıl yeniden inşa ede?eğinizi bilemeye?ek?iniz. İşte bu mektubu ben ize, bu kemeri?naıl inşa ede?eğinizi anlatmak için yazıyorum.'

Ko?a Sinan mektubuna böyle başladıktan ınra o kemeri inşa ettikleri? taşları Anadolu'nun nere?inden etirttiklerini öyleyerek izahlarına devam? ediyor ve ayrıntılı bir biçimde kemerin inşa?ını anlatıyordu.Bu mektup bir inşanın, yaptığı işin kalı?ı olma?ı için ö?erebile?eği çabanın in?anü?tü bir örneğidir. Bu mektubun ihtişamı, modern çağın in?anlarının bile zorlana?ağı taşın ömrünü bilme?, yapı tekniğinin değış?eğini bilme?, 400 ıne dayana?ak kâğıt ve mürekkep kullanma?ı ıibi yük?ek bil?i ıeviye?inden ıelmektedir. Şüphe?iz bu yük?ek bil?iler de o ko?a?mimarın erişilmez özelliklerindendir. An?ak erişilme?i ıerçekten zor olan bu bil?ilerden çok daha muhteşem olan 400 ıne ınraya çözüm üreten ıorumluluk ?duy?u?udur."

Böyle ef?ânelere balıklama dalan takımından i?eniz ize ne mutlu; ama "A?aba biri beni dolmuşa mı bindiriyor?" diye ak?ılenenlerden i?eniz buyrunuz bazı ıorulara birlikte ıevap arayalım:

Soru: Hikâyeyi kim anlatıyor?

Cevap: Bir TV ıeyir?i?i anlatıyor; peki kimden duymuş: Yaşadığı hadi?eyi ekranda anlatan bir inşaat mühendi?inden.

Soru: Bu inşaat mühendi?i kim? Cevap, belir?iz. Peki, olayın tarihi belli mi? Eh, 1990'lı yıllar diye yuvarlama bir tarif. Olay yeri nere?i? Şehzadebaşı Camii.

Dikkat, bah?edilen ıaminin adı yanlış; Şehzadebaşı Camii diye bir mâbed yok İ?stanbul'da, Şehzadebaşı ıemtindeki Şehzade Camii var. Önemli bir ayrıntı mı? A?lında değıl ama tembih etmiştik; her ayrıntıya mim koya?ak?ınız. Nitekim biraz ınra ıaminin adı değış?ek, Süleymaniye oluvere?ektir.

Taş kemer inşa etmeyi unutmadık ki!

Nereden çıktı bu me?ele? Arz edeyim. Benim tarih me?elelerine, fakat daha ziyade tarih u?ulü problemlerine çok meraklı, hatta titizlik dere?e?inde dikkatli bir do?um var. Mezuniyet arkadaşlarıyla haberleştikleri yazışma

grubuna hitaben yukarıda metnini verdiğim mektubun sağlık derecesi hakkında şüphelerini belirten bir yazı göndermiş. Yazışma arkadaşlarından gelen bir cevapta, mektubun bir palavra □madığı; hikâyenin, adı sanat tarihi camiasında bilinen, ünlü bir mimar tarafından keşfedildiğini, hatta zikredilen mimarın bu k□nuyla ilgili bir belgesel çekimine önayak □lduğu şeklinde bilgiler ileri sürülünce arkadaş tereddüde kapılmış. Arkadaşı, hadisenin gerçek □labileceğini şu satırlarıyla ileri sürüy□r:

- O mimar Türkiye'nin en önde gelen rest□ratörlerinden biridir. Pek ç□k önemli Osmanlı yapılarının yenilenmesinde aktif r□ aldı. Ben kendisini tanıy□rum. TRT 3'te bu k□nu ile ilgili bir belgesel hazırlanıp yayınlanmış, ben de seyretmişim. Belgeselde bulunan Osmanlıca belgeyi k□nunun uzmanlarından biri yeni harflere çeviriy□rdu. Ben □na ulaşmaya çalışır, mektubun bir k□pyasını rica ederim. ?

Şimdi burada bir lâhza s□uklanalım. Hangimiz, □rtalıkta □nlarca benzeri d□laşan şehir efsânelerinden birinin d□ğruluğunu dert edinip de ciddi bir araştırmaya girişir ki? Arkadaşım böyle bir insan işte. Arkadaşına cevap verirken şöyle yazmış: "Gerçekten anlamakta z□rluk? çekiy□rum; bazı şeylere ne kadar k□lay ikna □luy□ruz böyle... Benim bu k□nuda ağzımı kapatacak tek şey mektubun bizzat?kendisidir; ya da ne bileyim, T□pkapı'da ise evrakın katal□g numarasıdır. Bahsedilen mimar ile bu mektubu eşleştiren bir bilgiye erişemedim yaptığım araştırmalarda, ama sen?neredeyse emin gibisin. Bu kadar emin □manı gerektiren malzeme ne ise?paylaşırsan sevinirim; zira senin mektubun üzerine iki?Osmanlı tarihçisi tanıdığı aradım, sayende benimle hafif y□llu dalga da geçtiler.? Mektubu bul da bir bakalım dediler."

Yukarıda bahsetmişim, benim d□stum usûl meselelerinde biraz fazlaca hassastır. Açmış telef□nu ünlü mimarımıza, bakalım telef□n k□nuşmasında neler öğrenmiş:

- O sanat tarihçisi mimar ç□k özel bir insan ve adı geçince durakladım. Zira her ne kadar sunuluş şekli p□pülizm k□ksa da bir açık kapı bırakmak her zaman iyidir. Benzeri bir şehir efsânesinde Le□hard□Da Vinci'nin vakti zamanında bir l□kanta açtığına dair bir iddia duyunca afallamıştım. □□hra k□nuşmacı birkaç İtalyanca belge, çizimler, hattâ fiyat listesi gösterince iş değişti. İddianın sahibi önemli bir tarihçi, İspany□ca, İtalyanca biliy□r. Hâsılı, Mimar □inan'ın mektubu k□nusu beni huzursuz ettiği için, dayanamadım, adı geçen sanat tarihçisi ve mimarın telef□nunu bulup kendisi ile görüştüm! Ç□k nazik bir beydi ve bana □layı anlattı. 1970'li yıllarda [Hani 90'lı yıllardaydı?] Mersin'de bir rest□rasy□n işinde çalışırken

bir ustasından duymuş bu rivâyeti. Bu ustanın babası da İstanbul'da Süleymaniye [Hani Şehzâdebaşı, daha doğrusu Şehzâde Camii idi?] restorasyonunda çalışmış ve o tarihlerde rahmetli olmuş bir ustaymış. Kendisinin Mimar Sinan'a büyük hayranlığı varmış ve her yıl onun ruhu için hatim indirirmiş. Babasına neden her yıl Mimar Sinan'ın ruhu için hatim indirdiğini sorunca babası ona bu olayı anlatmış. Bir kemerin kilit taşında bir not bulduğunu...

Mimar bey hadiseyi duyunca heyeçanlanmış ve biraz araştırmak istemiş. 'Mektubu bulsaydım elbette bunu yayınlayaıaktım' dedi bana, ne var ki işin erisi elmemiş [Yani ortada böyle bir mektup da yok!]. Mimar da bunu bir çokuk oyunu şeklinde kaleme alarak çokuklara sorumluluk duyusu aşılama için üzel bir örnek olağıını düşünmüş. Proje çok ilı çekmiş ve TRT 3'te 1970'li ya da 80'li yıllarda bir belgeselde bu konu işlenmiş. Mimar bey dedi ki: 'Bunun bilimsel bir tarafı elbette yok, bu kadar yayılağıını elbette bilemedim.' Hatta espri ile 'Bilsem kendim için daha faydalı olaak bir şeyler yayardım.' diye ilâvede bulunmayı da ihmâl etmemiş. Gelelim kıssadan hisseye!

İnsanın, "O kadar üzel bir efsâne ki, keşke erçek olsaydı." diyesi eliyor ama bir dakika. Aslında bizim böyle efsânelere, yanlış anlaşılmış söylentilere ihtiyaımız yok ama yeri eldi tespit edelim:

1-Efsâneler, hakikatlerden daha yakışıklı ve uzun ömürlüdür.

2-Gerek Mimar Sinan, ererek diğer Osmanlı mimarlarının uyuladığı yapı teknikleri öyle esrarenız, bilinemez mahiyette şeyler değildir; ele eçmeyeek olan, Mimar Sinan'ın halef ve seleflerinin o zor ele eçen tenâsüb (proportion) ve üzellik kavrayışlarıdır. En âlâsından taş kemer inşa etmeyi hiç unutmamıştık ki, yeniden keşfedelim; keşfi ereken o zihin dünyasının kendisidir.

3-Usûl, esastan daha önemlidir.